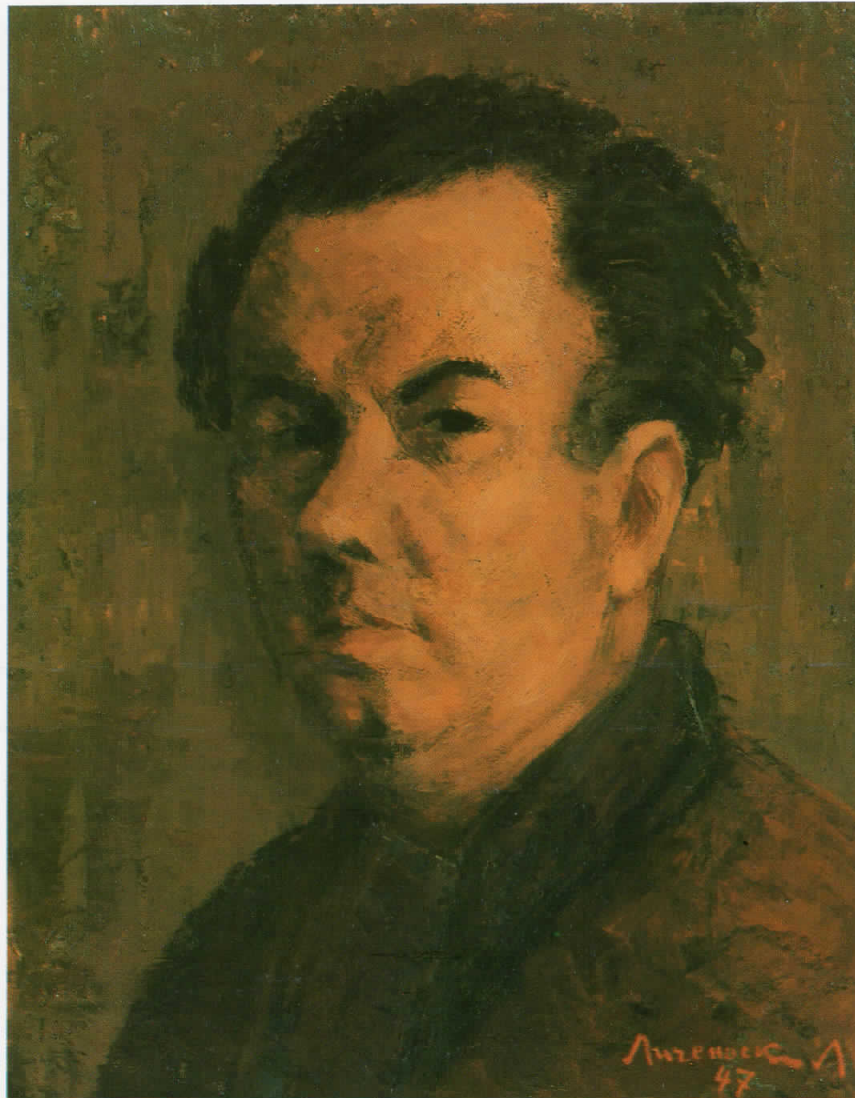

МАКЕДОНСКА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ
УМЕТНИЧКА ГАЛЕРИЈА “ДАУТ ПАШИН АМАМ“ - СКОПЈЕ

ЛАЗАР ЛИЧЕНОСКИ

ЛИКОВЕН САЛОН

СКОПЈЕ, АПРИЛ 1994

Лазар Личеноски ги имаше впиено длабоко во себе боите на македонското поднебје. Како испловуваат само по оморината силуетите на планините во првите летни предвечерја! Тогаш ќе се рашири преку хоризонтот меката хармонија на сини и виолетови преливи, како да струјат полека спрема далечините, и душата се проникнува со нив скоро до поистоветување.

“Зошто на моите пејзажи нема сонце? - запишува Лазо. Јас го елиминирам сонцето од пејзажот дека тоа прави силни контрасти, осветлени плохи и сенки. А боите во сенка го губат својот карактер, звучност и својата природна убавина.”

Овие зборови нè приближуваат многу кон неговото доживување на светот и неговата вистинска уметничка природа. Нема во тоа доживување наклоност спрема драматичното, никакво уривање на страста. Лириката е негово царство, и нешто што е во самата атмосфера на народната приказна, па ја возбудува фантазијата, како се што успеало да сè преточи во приказна.

Секогаш се подвлекувало дека во сликарството на Личеноски бојата е доминантен елемент. Тоа и ја изразува неговата лирска природа. “Тешко би знаеле да посочиме уште еден наш сликар, за кого бојата би била толку интензивно, толку страшно и чувствено доживување како за него”, - пишуваше во 1929, Тодор Манојловиќ. Многу импресивно, и како што нам ни се чини со насетување на една уште подлабока димензија, го прикажа тоа својство на неговиот талент Вељко Петровиќ: “Неговата татковина, таа преродена, древна Македонија, беше во него, и покрај нејзините скромни граници, монументална краина, па затоа, во неговото дело, неговото омилено зеленило, црвенило и по нив распоредените белини сунат воздржано и длабоко. Тоа зеленило кај Личеноски има нешто од веќе вкоравената флора, веќе со предзнаци на мрквата зрелост на позното лето, а неговото црвенило тоа е руменило на пржено кафе или на лозја пред касно берење. А меѓу нив расфрланите белини нема да блеснат сензационално, ами, ќе се сливаат со потврдните тонови на населбите, нивите, трлата, овошните градини, соборот со многу женски шамии, – сето тоа гледано со вљубени очи на контемплативен посматрач-земјак”.

Тоа што се насетува во овие зборови е, ни се чини, дека ликовното доживување кај Личеноски е врзано за сосем одреден свет на преданија. Како што кај некои македонски писатели наоѓаме цврсти врски со традицијата изразена во народното кажување, така и кај него чувствуваме нешто кое длабоко емоционално се корени во тој свет на приказни и преданија. Не се работи ни во првиот ни во вториот случај за плитко подражавање на фолклорот, ами за сила што една наследена стилска структура ја трансформира во нови форми, постигнува нова синтеза во допирот со современоста. На секој начин треба да се мисли на оваа широка основа, а не само на зографската традиција, кога се објаснува појавата на Лазар Личеноски.

Разбирливо е што Личеноски, умееше да ја открие убавината на боите, имаше изразити успеси во пејзажот и мртвата природа. Но тој остави доста забележителни работи и во други области. Иако критиката понекогаш истакнува извесна стереотипност на неговите портрети, таа не може да не му признае дека не еднаш докажал како може да биде одличен портретист што со спонтано, интуитивно вникнување го дочарува ликот.

Покрај пејзажите и мртвите природи, жанр-сцените сочинуваат особено омилена област на неговото сликарство и го дополнуваат на посебен начин тоа што го врзува цврсто со родната почва. Го споменавме мотивот на бачилото, на кој Личеноски се враќа повеќепати и на кој му се придружуваат сцени од животот на старите мајстори, занаетчи, зографи, рибари и градинари на бреговите на Охридското езеро. Сè е тука од реквизитите што го следат секидневниот живот на малите луѓе во патријархалната средина, и ништо нема што би не потсетувало само на етнографија. Тоа е еден свет што си одминува, преминува во приказна и легенда, се преобразува во спомен. Со срце на поет го чувствува Личеноски тоа преобразување, со јасни потези на четката го претставил виденото; атмосферата и вкусот на спомен се рее како осмевка и тиха резигнација на овие платна (“си бил еднаш еден мајстор” - би рекол скоро човек пред неговата слика на стариот саатчија). И токму кога зборуваме за жанр-сцените, не можеме да не се сетиме на циклусот песни од Кочо Рацин за старите мајстори. Тоа се уметници со различни темпераменти, но во историска смисла вклучени во еден контекст, во оној ист систем на односи меѓу традицијата и современоста што се обидовме барем патем да го прикажеме.

Се надеваме дека ова може поблиску да го објасни и начинот на кој Личеноски се сретнал со соврменото европско сликарство, – прашање кое критиката радо го засегаеше оценувајќи го неговиот уметнички развој.

Престојот во Париз е секако најинтересниот период кога се работи за споменатата средба. Личеноски ќе изнесе отаде многу нови впечатоци, ќе се изразат неговите наклоности спрема истакнатите сликари, па и нивното влијание, разбирливо, ќе се чувствува како преодна или трајна компонента на неговото творештво. Растко Петровиќ во 1933 во статијата “Исток и запад од палетата на еден млад уметник” го забележа конфронтирањето на две традиции врз платната на Личеноски: го импресионирал Пикасо, неговите “во крупна пластика сликани фигури”, полни со чувственост, а го носел со себе стремешот за “монументално сликање низ аскетизмот на формата и материјата, низ дисциплината на иконописот и синтезата на формите”.

Меѓутоа, она што особено го привлечно вниманието на критичарите уште од првите чекори на Личеноски, – не се овие влијанија инаку толку природни, ами фактот дека тој останал изразито оригинален, не и се потчинил на туѓата средина барајќи во неа за компензација некаква варијанта што би ја следел во уверение дека држи чекор со современоста. Усвојувајќи, тој тргнал по патот по кој го водело внатрешното битие. Тој не можел да постапува поинаку, а веројатно изборот кај него и не дошол по големи дилеми: ја чувствувал просто стабилноста на силно надарените природи, која во себе ја вклучува како нешто што се подразбира и храброста, човекот да се покаже во својот формат, без бојазан дека можеби многумина самозвано ќе го бришат од уметничката авангарда.

Ние се обидовме да ја прошириме содржината на она што би требало да се разбира како “вродена зографска смисла”; се старавме да прикажеме во каква спрега меѓу традицијата и современоста се нашол Лазар Личеноски, онаков каков што беше по својата природа, кога како млад човек ги напушти зографите и отиде во широкиот свет да стане современ сликар. Изненадуваше колку рано дојде тој до свое становиште, но тој имаше свој систем, и свои задачи што требаша да се решат во неговите граници, веќе пред да тргне во светот. И во неговиот случај се потврди тоа што е познато од животот и на други изразити таленти: тој не отиде да учи од почеток ами да го вклучи во својот систем она што му одговараше, а што му недостигаше; тој е во една традиција која, пред Пикасо, беше негов прв голем учител.

АФИОНИ, 1959

Лазар ЛИЧЕНОСКИ

Роден е на 26 март 1901 во Галичник, почина на 10 април 1964 во Скопје. Од 1911 до 1915 учи гимназија во Скопје и Тетово. Поради Војната, Лазар го прекинува школувањето и учи столарски занает кај татко му. Во 1921 оди во Белград и се запишува во Уметничката школа. Во 1925 го завршува наставничкиот отсек. Негови професори се: Бета Вукановиќ, Љуба Ивановиќ, Петар Добровиќ. Во 1927 го завршува академскиот курс во класата на професор Милан Миловановиќ. Истата година приредува своја прва самостојна изложба во Скопје, која е една од првите изложби на македонската модерна ликовна уметност воопшто. Од 1927 до 1929 студирате ги продолжува во Париз, користејќи стипендија за специјализација на ѕидни техники. Работи во ателјето на сликарот-фрескист Марсел Леноар и кај професорот Пол Бодуен во Школата за применета уметност. Ја посетува и уметничката академија Grande Chaumière и ателјето на Андре Лот. Тука настануваат неговите први значајни сликарски дела: портрети, актови, мртви природи и пејзажи. Во 1928 излага во Париз во Словенскиот институт со група уметници кои тогаш живееле и работеле таму (Добровиќ, Коњовиќ, Лубарда, Стијовиќ и др.). Во 1929 се враќа од Париз и живее во Белград. Приредува самостојни изложби во Скопје и Белград. Станува член на Друштвото на белградските и југословенските ликовни уметници. Оттогаш, па сè до почетокот на Војната во 1941 година, редовно излага на пролетните и есенските изложби во Белград во Уметничкиот павилјон "Цвијета Зузориќ". Исто така, станува и член на југословенската ликовна група "Облик" и учествува на сите нејзини изложби во земјата и странство пред Војната. Во 1930 излага на Југословенската ликовна изложба во Лондон, Ливерпул и Манчестер. Во 1930-31 ги слика своите први мотиви од македонскиот живот: *Ручок на тешферик*, *Чочечи* и др. Во 1931-32 самостојно излага во Уметничкиот павилјон во Загреб. Во 1932 настануваат неговите први *Бачила*. Во 1933 излага во Нови Сад заедно со Ѓорѓи Андреевиќ - Кун и Антон Хутер. Приредува и самостојни изложби во Скопје и Загреб. Во 1934 патува во Албанија каде што слика пејзажи. Со изложбите на групата "Облик" излага и престојува во Софија и Прага. Ги посетува Будимпешта и Виена. Во 1935 приредува самостојна изложба со доминантни теми од поднебјето и животот во Македонија. Во 1936 слика композиции со охридски рибари и чунови. Истата година патува во Грција. Во 1937 слика композиции *Долап*. Излага на Југословенската ликовна изложба во Рим и кратко престојува во Париз. Во 1938 создава мозаици од каменчиња: *Мајка со дете*, *Галички девојки* и др. Во 1939 во Белград ја отвора својата десетта самостојна изложба. Во 1940 престојува подолго на Крв, каде што го изведува мозаикот *Албанска голгота* во Југословенската спомен костурница на островот Видо. За време на Војната останува во Белград. Во 1945 се враќа во Скопје. Учествува во основањето на Уметничкото училиште, каде е назначен за професор, должност на која ќе остане се до крајот на својот живот. Учествува во формирањето на ДЛУМ. Од 1945-49 учествува во формирањето на Уметничката галерија и Заводот за заштита на културно-историските споменици во Македонија. Од 1945-65 учествува на сите изложби на ДЛУМ и сојузните изложби во земјата и странство, како и во многу југословенски репрезентативни изложби во разни земји во светот. Во 1947 добива награда на Министерството за просвета и култура на НРМ. Во 1953 станува претседател на ДЛУМ. Во 1954 приредува ретроспективна изложба во Уметничката галерија во Скопје и добива Орден на трудот од прв ред. Во 1955 приредува ретроспективна изложба во Белград во павилјонот "Цвијета Зузориќ". Во 1956 е назначен за директор на Училиштето за применета уметност во Скопје. Во 1959 приредува самостојни изложби во Скопје и Тетово, а во 1960 самостојна изложба во Охрид. Во 1960-61 го изведува големиот мозаик *Берачка на лотос*. Во 1961 по повод 60-годишнината на животот добива Орден за заслуги за народ со златна ѕвезда. Во 1962-63 на фасадата во новоизградената куќа работи голема композиција во мозаик *Апотеоза на трудот*. Во новото ателје ја остварува таписеријата *Фазани*. Во 1963 е избран за дописен член на Српската академија на науките и уметностите. Во 1964 почина неочекувано во полна животна сила и уметничко создавање.

Самостојни изложби: Скопје, Тетово, Охрид, Белград, Нови Сад, Јајце, Бања Лука. Учествувал на бројни групни изложби во земјава и во странство.

КАТАЛОГ

1. АКТ, 1928
масло на платно, 54 x 80
сигн.д.л. Paris 1928 Litchenovski
2. ПОРТРЕТ НА ФАНИ ПОЛИТЕО, 1933
масло на шпер, 35 x 43
сигн.д.д. Ličen 33
3. ПЕЈЗАЖ ОД ЕЛБАСАН, 1934
масло на шпер, 79,5 x 59,5
сигн.д.д. Личен
4. ОХРИДСКИ ПЕЈЗАЖ СО ЕЗЕРОТО, околу 1934
масло на шпер, 55 x 75
сигн.д.л. Личен
5. ОХРИДСКИ ПЕЈЗАЖ СО ГОРНА ПОРТА, околу 1936
масло на лесонит, 70 x 97
сигн.д.л. Л. Личеноски
6. ЦРВЕНИ БРЕГОВИ ВО ГАЛИЧНИК, 1936
масло на платно, 72,5 x 54
сигн.д.л. L. Ličenoski 36
7. ДОЛАП, 1937
масло на платно, 161 x 113
сигн.д.л. Личеноски 1937
8. ПЈЕР КРИЖАНИК, 1939
масло на картон, 41,5 x 33
б.с.
9. ПЕЈЗАЖ, околу 1939
масло на шпер, 54 x 73
сигн.д.д. Личеноски
10. МРТВА ПРИРОДА СО ЗЕЛЕНЧУК, 1942
масло на картон, 75 x 102
сигн.д.д. Личеноски 1942
11. БАЧИЛО, 1945
масло на платно, 114,5 x 162
сигн.д.д. Л. Личеноски 1945
12. СААТЧИЈА - КУЈУНЦИЈА, 1946
масло на шпер, 100 x 80,5
сигн.д.д. Личеноски Л. 1946
13. АВТОПОРТРЕТ, 1947
масло на шпер, 40 x 31,5
сигн.д.д. Личеноски Л. 47
14. МРТВА ПРИРОДА СО КАЛИНКИ, околу 1950
масло на платно, 103 x 75
б.с.
15. АФИОНИ, 1950
масло на платно, 77 x 61,5
сигн.д.д. Личеноски
16. ПОРТРЕТ НА ГАЛИЧАНКА, 1951
масло на картон, 45,5 x 38
сигн.д.д. Личеноски 1951
17. ПЕЈЗАЖ ОД РАДОЖДА, 1953
масло на платно, 81 x 100
сигн.д.д. L. Ličenoski
18. КРУШЕВО, 1953
масло на платно, 73 x 100
сигн.д.л. Личеноски 53, Крушево
19. ПЕЈЗАЖ (НИЗ ПРОЗОРОТ НА МОЕТО АТЕЛЈЕ ВО СКОПЈЕ), околу 1955
масло на лесонит, 50 x 75
сигн.д.д. Личеноски
20. АФИОНИ, 1959
масло на лесонит, 102 x 74
сигн.д.д. Л. Личеноски 59
21. РИБА, околу 1959
масло на лесонит, 49,5 x 100
сигн.д.л. L. Ličenoski
22. ГЛАДИОЛИ, околу 1960
масло на картон, 73 x 54
сигн.д.л. Л. Личен
23. АФИОНСКО ПОЛЕ, 1963
масло на лесонит, 83 x 115
б.с.